

Gry Inger Reiter:

"Det handler ikke om at spare penge." Socialdemokratiske ministres beskæftigelsespolitiske retorik

RESUMÉ

Stramningerne af beskæftigelsespolitikken i Danmark de seneste to årtier har været meget omfattende. Denne artikel viser, hvordan disse omfattende politiske ændringer er blevet ledsaget og legitimeret retorisk af danske socialdemokratiske ministre. Artiklen argumenterer for, at kerneværdierne i det danske velfærdssamfund – solidaritet, ligeværdighed og gensidig tillid – bliver undermineret af framing af arbejdsløse som arbejdssky, passive og usolidariske, og at denne framing af ledige har spillet en afgørende rolle i retfærdiggørelser af beskæftigelsespolitiske stramninger, såsom kontant-hjælpsreformen fra 2013.

ABSTRACT

During the last two decades, Denmark has experienced a considerable tightening of employment policies. This article sheds light on how these extensive changes has been accompanied and legitimized rhetorically by Danish Social Democratic ministers. The article argues that core values of the Danish welfare society – solidarity, equality and mutual trust – is undermined by framing of unemployed persons as being work-shy, passive and not solidary, and that the very same framing of unemployed persons has been a key component in the justifications for tightening of employment policies such as the reform of the cash benefit system in 2013.

EMNEORD

Politisk retorik, framing, beskæftigelsespolitik, socialdemokratisk retorik, politisk debat

KEYWORDS

Political rhetoric, framing, employment policies, social democratic rhetoric, political debate

*"Det handler ikke om at spare penge." Socialdemokratiske ministres
beskæftigelsespolitiske retorik*

”Det handler ikke om at spare penge”, forsikrer daværende beskæftigelsesminister Mette Frederiksen i et indlæg vedrørende kontanthjælpsreformen fra 2013 og leverer dermed et tvetydigt, men sigende eksempel på, hvorledes ansvarlige socialdemokratiske ministre har ladet deres beskæftigelsespolitiske forslag ledsage retorisk. Dansk beskæftigelsespolitik er gået i retning af strammere regler de seneste 20 år, hvilket bl.a. forkortelser af dagpengeperioden, øgede aktiveringskrav og nedskæringer i kontanthjælpen vidner om. 1993 var således året, hvor dagpengeperioden gik fra at være ubegrænset til at være syv år, og fra januar 2013 gik den fra fire til to år. Nogle argumenterer for, at beskæftigelsespolitikken har ændret fokus fra at skulle skabe tryghed for de arbejdende danskere til nu at centrere sig om at skabe økonomiske incitamentsstrukturer, der skal tilskynde folk at søge væk fra overførselsindkomsten (se f.eks. Larsen 2013). Socialdemokraterne Jytte Andersen og Mette Frederiksen har begge skullet forklare og forsvare over for danskerne, hvorfor denne beskæftigelsespolitiske udvikling har været god og hensigtsmæssig. Denne artikel belyser ud fra et framing-teoretisk perspektiv, hvilken retorik de to ansvarlige ministre har legitimeret disse politiske beslutninger med.

Når man taler framing i beskæftigelsespolitisk kontekst, vil det nok især være omtalen af ledige som jobsøgende, arbejdsløse, samfundsnassere eller jobjægere, tankerne ledes hen på. Alle fem betegnelser kan betragtes som overflade-frames og er absolut relevante emner for en retorisk framinganalyse, ligesom f.eks. betegnelsen kontanthjælpsmodtager er det. Denne artikel vil imidlertid ikke fokusere på betegnelserne for de ledige, men i stedet belyse følgende:

- Hvordan er ledighedsproblematikken fremet i debatstof af de socialdemokratiske ministre Andersen og Frederiksen?
- Hvordan virker denne framing som legitimering af beskæftigelsespolitikken?

For at afgrænse undersøgelsen af empirien er den struktureret efter to fokuspunkter:

- *Ret og pligt* er valgt som fokuspunkt, fordi vendingen er en af de mest indflydelsesrige og gentagede, som findes i den socialdemokratiske beskæftigelsespolitiske retorik.

- *Ledighedsproblemets årsager og løsninger* er valgt for at sætte fokus på, hvordan framing af kausalforhold får bestemte politiske løsninger til at virke hensigtsmæssige.

Framing som retorisk analysestrategi

Framingbegrebet blev introduceret af sociologen Erving Goffman, der taler om "the frame of the activity" (Goffman 1974, 247). Goffman beskriver frames som organisatoriske præmisser, der danner rammerne for menneskelig handlen. Mennesker tilpasser altså deres handlen ud fra deres forståelse af, hvad der foregår – deres fortolkning af de organisatoriske præmisser. Disse præmisser opstår og opretholdes således både i individets kognition og i selve den aktivitet, individet handler i forhold til. Senere har begrebet forgrenet sig vidt og bruges både indenfor samfunds- og naturvidenskaben.

En retorisk udlægning af framingbegrebet knytter sig i sagens natur tættere til tekst end Goffmans udlægning gør. Helt kort kan begrebet forklares ved, at hvis man framer bevidst, forsøger man med sine formuleringer at sætte en sag ind i en bestemt ramme, der skal få modtager til at opfatte sagen på samme måde. Indenfor retorikken hersker der dog langt fra enighed om, hvordan begrebet skal forstås og operationaliseres, og hvad framing som fænomen reelt har af effekter i den praktiske virkelighed. I de følgende afsnit uddybes artiklens positionering i dette felt derfor for at eksplicite, hvilken forståelse af framingbegrebet der opereres med.

Valget af et framingteoretisk perspektiv i en retorisk kritik motiveres af Jim Kuypers (2009). Kuypers ser et stort potentiale i at bruge framinganalyse som en nøgle til at forstå, hvordan retorik virker, og plæderer for, at framinganalyse kan være en udbytterig analysestrategi for ethvert retorisk artefakt (2009, 182). Artiklen anvender ellers mestendels teori af Robert Entman (1993) og George Lakoff (Lakoff og Johnson 1980; Lakoff 2004, 2006, 2008). Entman er valgt, bl.a. fordi hans udlægning af framingbegrebet er toneangivende (se f.eks. Scheufele 1999; Kuypers 2009). Samtidig definerer han også en frame på en måde, som relativt let lader sig operationalisere og dermed er anvendelig i analytisk praksis. Lakoff er heller ikke til at komme udenom, idet hans ekstensive og detaljerede framingteori gør, at han optager en central plads i framingforskningen.

Entman: Framing er selektion og *saliency*

Ifølge Entman er framing karakteriseret af to ting: selektion og *saliency* (eller på dansk *iøjnefaldenhed*). Selektion dækker over til- og fravalg af informationer og vinkler og er afgørende for det, som Entman kalder "the power of presence and absence in framing" (1993, 54). De fleste frames er i lige så høj grad defineret af og effektive pga., hvad de udelader, som hvad de inkluderer. Det skyldes, at modtagerne naturligtvis vil være tilbøjelige til at reagere i overensstemmelse med én bestemt udlægning af en sag, hvis de ikke har adgang til alternative udlægnings. Det, at en stærk framing af en sag ekskluderer andre fortolkninger, er altså lige så betydningsfuldt for effekten, som hvad den inkluderer. *Saliency* gør en information mere iøjnefaldende, betydningsfuld eller værd at huske for modtager (1993, 53). Tekster kan gøre information mere *salient* ved at give den en fremtrædende placering eller gennem gentagelse, men selv en tilsyneladende perifert placeret idé kan virke *salient*, hvis den passer med modtagers verdensbillede og kognitive 'standardskemaer' (1993, 53). Entmans definition af framing er en af de mest citerede og følger her:

"To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described" (Entman 1993, 52).

Frames har, som det fremgår af definitionen, følgende fire funktioner: De definerer problemet, diagnosticerer årsager til problemet, foretager moralske vurderinger af problemets aktører og deres handlinger og/eller peger på løsninger på problemet. Disse funktioners optræden i en konkret tekst kan variere meget: En enkelt sætning kan opfylde mere end en af disse fire funktioner samtidig, og mange sætninger i en tekst vil sandsynligvis ikke opfylde nogen af dem. En konkret frame i en konkret tekst indeholder heller ikke nødvendigvis alle fire funktioner (1993, 52).

Framingens betydning i politik

Ifølge Entman eksisterer frames både i retorik, i teksten, i modtageren og i kulturen som sådan. Frames kan aflæses i den konkrete tekst, hvor de

manifesterer sig som forekomst eller fravær af særlige nøgleord, faste vendinger, stereotypiske billeder og informationskilder (1993, 52). Fordi *salience* er et produkt af en interaktion mellem tekst og modtager, er forekomsten af en frame i en tekst, som den påvises af en forsker, ikke en garanti for dens indflydelse på borgernes tænkning (1993, 53). Om en frame i en tekst sætter sig fast hos modtager afhænger af, hvor godt framen passer med de eksisterende kognitive strukturer hos den enkelte. For at en frame skal kunne blive den dominerende fortolkning af en sag, kræver det derfor både, at den er solidt understøttet tekstmæssigt, og at den er i overensstemmelse med borgernes standardskemaer ("schemata") og forudgående opfattelse af sagen (1993, 56). Samtidig mener Entman dog, at borgerne generelt ikke er velinformerede og kognitivt aktive nok til at modsætte sig den dominerende framing ift. de fleste sager af politisk karakter (1993, 56). Pga. frames' store indflydelse på modtagers opfattelse af en sag er politikere tvunget til at kæmpe med hinanden og journalisterne om, hvem der får lov at frame ny information og nye politikforslag (1993, 55). Framing spiller altså en afgørende rolle i udøvelsen af politisk magt.

Lakoff: Framing som politisk redskab

Lakoff lægger meget vægt på de kognitive og konstruktivistiske aspekter af framing, hvilket fremgår tydeligt af hans definition: "Frames are the mental structures that allow human beings to understand reality - and sometimes to create what we take to be reality" (Lakoff 2006, 9). Sproget beskriver altså ikke bare en objektiv virkelighed, men danner rammerne for vores opfattelse af verden – en opfattelse, der altid vil være subjektiv, som struktureres af kognitive frames og som lader sig påvirke af, hvordan vi taler om den. Lakoff (2006, 19) opfordrer til, at folk bevidstgør sig om de frames, de anvender, men mener samtidig, at frames i meget vid udstrækning optages og anvendes fuldstændig ubevidst.

Framingens tre niveauer

Ifølge Lakoff kan man skelne mellem tre niveauer af framing: overflade-frames, sagsdefinerende frames og dybe frames ("surface frames", "issue-defining frames" og "deep frames") (2006, 9-20). Overflade-frames betegner de konkrete ord, som vi bruger, og de sagsdefinerende frames betegner de

billeder, som disse ord skaber for vores indre blik. De sagsdefinerende frames definerer problemet, udpeger dets årsager og sætter rammerne for løsningsmulighederne. Samtidig blokerer sagsdefinerende frames også for relevante bekymringer og forhold omkring en sag, hvis disse negligeres indenfor framen. De sagsdefinerende frames er derfor afgørende for den måde, folk taler om og forstår f.eks. en politisk sag (2006, 31). Lakoffs beskrivelse af sagsdefinerende frames ligner Entmans definition af framing, men Lakoffs niveauinddeling bidrager til en mere systematisk operationalisering. Lakoffs framingbegreb er mere vidtgående end Entmans, hvilket bliver tydeligt med Lakoffs idé om *deep frames*. Ud fra dybe frames foretages en moralsk vurdering af sagen, da disse indeholder de værdier og det verdenssyn, som de konkrete overflade-frames aktiverer. Dybe frames er både indlejret i teksten og hos den enkelte, hvor de definerer vores sunde fornuft og moral. De har således fællestræk med Entmans kognitive standardskemaer. Lakoff understreger, at dybe frames er svære at ændre, men mener, at man gennem vedholdende, strategisk brug af overflade-frames kan påvirke dem og dermed ændre borgernes verdenssyn. Det medfører, at den måde, hvorpå en sag er blevet framet forud for en politisk beslutningsproces, er altafgørende for, hvilke løsninger der fremstår mulige og gode.

Operationalisering af framingbegrebet

I artiklen belyses framingen i analysematerialet gennem en operationalisering af de teoretiske pointer, som er fremlagt af Entman og Lakoff. Operationaliseringen indebærer, at der stilles følgende spørgsmål til analyseartefakterne:

1. Hvilke træk ved ledighedsproblematikken fremhæves og gives *salience*?
2. Hvilke informationer og alternative udlægninger af sagen udelades?
3. Hvilke funktioner af framing (problemdefinition, årsagsforklaring, moralsk vurdering og løsningsforslag) kan iagttages?
4. Hvilke billeder (sagsdefinerende frames) fremkaldes?
5. Hvilket verdenssyn afspejles i tekstens *deep frames*?

6. Er der påfaldende gentagelser, nøgleord, nye vendinger eller ukonventionelt sprogbrug?

Det skal understreges, at artiklen ikke foretager nogen systematisk gennemgang af samtlige spørgsmål ift. hver enkelt tekst. Dette tillader pladsen ikke, og det ville heller ikke føre til en stringent, fokuseret retorisk kritik. Spørgsmålene er derfor udelukkende besvaret, der hvor de bidrager særligt godt til at belyse, hvordan beskæftigelsespolitikken er legitimeret.

Metodiske forbehold

Der hersker stor uenighed mellem framingteoretikere om, hvordan frames iagttages. Nogle, heriblandt Kuypers, mener, at frames skal kortlægges ud fra store tekstmængder, og andre, herunder Entman og Lakoff, mener, at frames kan ses i konkrete artefakter. Medievidenskabelige og samfundsvidenskabelige forskere, der arbejder med framing, laver kvantitative framinganalyser, hvor store tekstmængder kodes. Her undersøger de primært, om der frames, hvorimod denne artikel fokuserer på, hvordan der konkret frames. Artiklen belyser dermed frames i få konkrete tekster ud fra et detalje- og dybdeperspektiv frem for et breddeperspektiv.

Jeg kan ikke som kritiker afgøre, om en frame er bevidst eller ej, eller i hvor høj grad framingen er udtryk for en bevidst, politisk-retorisk strategi. Retors intention er ikke central for artiklen, da fokus er på, hvordan framing fungerer, og på dens effekt. Jeg holder mig til at foretage en kritik af retorikken, ikke af Andersen og Frederiksen.

Empiri: Udvælgelse, afgrænsninger og forbehold

Empirien bag denne artikel omfatter debatstof af Andersen, der var socialdemokratisk arbejdsminister fra 1993-1998, og Frederiksen, der var beskæftigelsesminister fra 2011-2014. Fokus er på de politiske aktørers egne ytringer – her i form af ministrenes skriftlige henvendelser til befolkningen. Artiklen adresserer således ikke, hvordan medierne fungerer som mellemed mellem politikere og befolkning, selvom mediernes debatredaktioner kan betragtes som en selekterende instans. Redigering af længde og ordlyd i indsendte debatindlæg forekommer ofte. Alligevel tager artiklen ministrene

til indtægt for den konkrete ordlyd, idet det antages, at en eventuel redigering ikke har været meningsændrende.

Andersen er afsender på 20 opinionsindlæg i de landsdækkende dagblade i 1993, og Frederiksen er afsender på otte opinionsindlæg i 2013,¹ hvorfor det har været nødvendigt at foretage en udvælgelse af artefakter fra det omfattende materiale. Efter at have læst samtlige indlæg udvalgte jeg tre fra hver retor. Man vil kunne udfordre, hvorvidt artefakterne afspejler helheden, og om artiklens konklusioner dermed er generaliserbare. Michael McGee kredser om dette dilemma, når han argumenterer for, at selve det at konstruere en sammenhængende tekst ud af mange fragmentariske ytringer er kritikerens første opgave. Han skriver: "(...) nothing in our new environment is complete enough, finished enough, to analyze" (1990, 286). Der er i min optik noget indlysende rigtigt i McGees revurdering af tekstbegrebet, idet ingen tekst synes hel i den forstand, at den lader sig adskille fuldstændig fra sin fysiske og tekstuelle kontekst. Mit analysemateriale er i den forstand også blot diskursive fragmenter, som ikke kan anskues isoleret fra den materielle kontekst eller fra den samlede diskurs omkring ledighed.

Min udvælgelse af analysemateriale er altså en tekstkonstruktion ud fra et pars pro toto-princip; de udvalgte debatindlæg repræsenterer ministrenes offentlige retorik som helhed, men udgør langt fra et udtømmende hele. Denne afgrænsning medfører selvsagt, at artiklens konklusioner ikke har kvantitativt belæg. Artiklen hævder således ikke en universel påstand om, hvilken retorik skiftende beskæftigelsesministre har brugt. Konklusionerne hviler derimod på et synekdotisk grundlag, hvor artefakterne udgør en 'stikprøve' på socialdemokratisk ledede regeringers beskæftigelsesretorik.

Min udvælgelse af artefakter er sket efter følgende kriterier:

- 1) Ledighed er hovedtemaet i indlægget
- 2) Indlægget indeholder spor af moralsk vurdering af de ledige jf. Entmans beskrivelse af frames' funktioner

¹ Tallene er fundet ved søgning på infomedia.dk med søgekriterierne sat til de i alt 14 danske landsdækkende dagblade hele det pågældende år samt ministerens fulde navn som artikelforfatter.

- 3) Indlægget drejer sig om ledige generelt og ikke f.eks. om særlige faggrupper
- 4) Indlægget fremlægger et nyt beskæftigelsespolitisk tiltag

Det første kriterium giver sig selv. Det andet og tredje kriterium er opstillet, fordi artiklen har fokus på framingen af de ledige og ikke f.eks. på tekniske diskussioner af bestemte ordninger. På den måde er specifikke diskussioner af f.eks. brugen af uddannelse som løsningsmulighed eller akademiker-ledighed sorteret fra. Det sidste af de fire kriterier er opsat, fordi jeg netop ønsker at undersøge, hvordan beskæftigelsespolitiske ændringer er ledsaget og legitimeret retorisk.

Introduktion til debatindlæggene og deres kontekst

Herunder er de tekster, som udgør analyse materialet, oplistet og beskrevet kort.

Tekster af Andersen

- 1) "Rådighedsregler bliver smidigere", trykt i *Berlingske Tidende* 26. februar 1993 (herefter AndersenI). Debatindlæg, som kommer ifm. en ny dagpengereform, hvori hovedelementet er "en relevant uddannelses- og beskæftigelsesindsats". Andersen argumenterer for en ændring af rådighedsreglerne, der ifølge hende er for "firkantede".
- 2) "Nye mål for de arbejdsløse", trykt i *Politiken* 25. oktober 1993 (herefter AndersenII). Kronik, der fremlægger en ny arbejdsmarkedsreform, hvori individuelle handlingsplaner til alle ledige er et centralt tiltag.
- 3) "Alle statistikker viser tegn på opsving i økonomien", trykt i *Berlingske Tidende* 7. november 1993 (herefter AndersenIII). Debatindlæg, der omhandler finansloven af 1993, der bl.a. indeholdt en skattereform, som ifølge Andersen gav "stort set alle danskere flere penge". Skattereformen var en del af en ekspansiv finanspolitik, som skulle kickstarte økonomien efter mange år med lavkonjunktur.

Tekster af Frederiksen

1) "Vil vi de udsatte grupper godt, kan vi ikke fortsætte som nu", trykt i *Politiken* 9. marts 2013 (herefter FrederiksenI). Debatindlægget forholder sig til kontanthjælpsreformen. Frederiksen argumenterer for den nye bestemmelse om, at unge under 30 år skal have en ydelse på niveau med SU i stedet for den højere alm. kontanthjælpssats.

2) "Det handler ikke om at spare penge", trykt i *BT* 7. januar 2013 (herefter FrederiksenII). Indlægget er en del af *BT*'s debatkoncept 'kontrovers', hvor to debattører sættes op mod hinanden på et enkelt spørgsmål. I dette tilfælde lyder spørgsmålet: "Er det en god idé ikke at spare på kontanthjælpen i den kommende kontanthjælpsreform?" Frederiksens debatmodstander er Mads Lundby Hansen, cheføkonom i CEPOS.

3) "Vi skal blive bedre til at få ledige i job", trykt i *Jyllands-Posten* 19. december 2013 (herefter FrederiksenIII). Kronik af Frederiksen, Claus Jensen, forbundsformand for Dansk Metal, og Karsten Dybvad, adm. direktør i Dansk Industri. Kronikken beskriver kronikørernes fælles ønsker for den kommende reform af beskæftigelsesindsatsen, som skal "matche ledige danskere med ledige job".

Konteksten for artefakterne er ikke den samme, og kommunikations-situationen kan dermed ikke betragtes som en konstant. Både lovgivning og ledighedsprocent var markant anderledes i 1993 end i 2013. Nogle af teksterne er bragt, mens det omtalte tiltag har mødt kritik, andre har haft et mere velvilligt publikum. Med udvælgelsen på baggrund af de oplyste kriterier sikres det, at artefakterne har det fællestræk, at de er fragmenter af den socialdemokratiske ledighedsdiskurs. Herudover er repræsentativiteten styrket ved at analysere tre artefakter for hvert år frem for ét.

Ret og pligt

Vendingen *ret og pligt* har en lang historik som central socialdemokratisk overflade-frame og stammer fra slagordene "Gør Din Pligt og kræve Din Ret", som stod på Socialdemokratiets første faner tilbage fra 1872 (*Politiken*, 2008). I dette afsnit sættes der fokus på, hvad ret og pligt betyder hos henholdsvis Andersen og Frederiksen.

Indledningsvist må udtrykkets historiske betydning afklares. I slutningen af 1800-tallet og starten af 1900-tallet henviste ret og pligt til kampen for at sikre lige rettigheder for alle samfundsklasser. Det illustrerer nedenstående uddrag af arbejderbevægelsessangen *Internationale*, som gengives i Hans Laursens oversættelse:

Og pligtfri kan den rige sove,
 vor ret kan ingen steder gro.
 Lad os kaste åget af vor nakke!
 Lighed fordrer: pligt for ret!
 Med pligterne vi tog til takke,
 nu tager vi vor løn for det.

Her fremhæves det, at arbejderne gør deres pligt ved at bidrage til samfundet gennem arbejde, men alligevel ingen rettigheder har. Overklassen derimod har borgerrettigheder og masser af privilegier, men ingen pligter. "Kræv Din Ret" var en opfordring til arbejderne om at organisere sig for at sikre arbejderklassens rettigheder. Ret og pligt var således et billede på kampen mellem arbejderen og bedsteborgeren. Den ene skulle have rettigheder, den anden skulle tilkendes pligter. I vendingens oprindelige betydning refererer pligten og retten således *ikke* til den samme person.

I mange år derefter var ret og pligt ikke så fremtrædende i den socialdemokratiske retorik (Petersen 2014, 285), men i 1990'erne tog socialdemokraterne vendingen op igen. 1993 var således året, hvor rettigheder og pligter igen kom i fokus i den nye socialdemokratiske ledede regerings regeringsgrundlag (2014, 143).

Andersen: Den lediges ret og samfundets pligt

Anvendelsen af ret og pligt i nyere tid sker især ifm. ledighedsdebatten, og i det følgende skal vi se, hvordan ret og pligt indgår i analys materialet. Vi begynder hos Andersen, der skriver følgende om lediges pligter: "(...) det er nødvendigt at opretholde en rådighedsforpligtelse, således at det sikres, at der ikke udbetales dagpenge til ledige, der i virkeligheden ikke er arbejdssøgende" (AndersenI). Her angiver ret og pligt forholdet mellem

dagpenge som en ret til "erstatning for en mistet arbejdsindtægt" og det at stå rådighed som pligt. Da den ledige ikke kan gøre sin arbejdspligt uden arbejde, erstattes denne med en pligt til at bevise, at han er "arbejdssøgende" og potentielt ville kunne "overtage formidlet arbejde". Rådighedsreglerne skal sikre, at de ledige har viljen til at opfylde deres pligt på arbejdsmarkedet, selvom de midlertidigt er ude af stand til at indfri denne pligt. Her refererer ret og pligt således ikke længere til forskellige personer og/eller klasser, men derimod til den enkeltes pligter og rettigheder.

Ret og pligt indgår direkte som overflade-frame i indlægget ifm. med lediges ret til "tilbud af beskæftigelsesfremmende og uddannelsesmæssig karakter": "Efter min mening skal der være tale om en ret for den enkelte ledige, men også en pligt, forstået på den måde, at det må sikres, at den enkelte ledige også *modtager* det målrettede tilbud"² (AndersenI). Uddannelse og andre beskæftigelsesfremmende tiltag fremhæves både som en ret for den enkelte ledige og samtidig som noget, den ledige har pligt til at deltage i. Deltagelse i tilbuddene frames altså både som en handling, der bidrager til samfundet, og en personlig ret. Det fremstilles ikke som den lediges ansvar, at han får det relevante tilbud, han skal *modtage* det. Beskæftigelsessystemet har pligt til at *give* ham tilbuddet. Den ledige har altså først og fremmest *ret* til tilbuddet, systemet har *pligt* til at levere det.

Rådighedspligten indbefatter som nævnt også pligten til at tage formidlet arbejde. Det følgende citat illustrerer, hvilket arbejde den ledige har pligt til at tage:

"Tidligere mistede den ledige sit forsørgelsesgrundlag, hvis han/hun sagde nej til et arbejdstilbud (...) Nu er udgangspunktet for aktiviteterne den lediges egne ønsker og behov. Det er dem, vi skal efterkomme, så den ledige ikke længere er tvunget til at acceptere et måske uønsket job med at række iskager over disken" (AndersenII).

Andersen fremhæver her, at de ledige *ikke* har pligt til at tage et hvilket som helst job. Der er i stedet fokus på, hvad den ledige ønsker at arbejde med, hvilket uddybes med, at den ledige "skal grave i sit inderste indre, finde de

² Alle kursiveringer i citater er artikelforfatterens egne.

mest hede og brændende ønsker frem og bagefter foretage en realistisk vurdering af egne evner og muligheder". Andersen tager altså afstand fra, at ledige skulle have en pligt til at tage imod aktiverings- eller jobtilbud, som de ikke selv ønsker.

Frederiksen: Et rimeligt forhold mellem pligt og ret?

I 2013 har pligten til at stå til rådighed fortsat en central betydning, og det indebærer fortsat, at man har pligt til at tage *rimeligt arbejde*. Bekendtgørelsen om rådighed leverer den juridiske definition herpå: "Rimeligt arbejde omfatter *alt arbejde*, som medlemmet kan varetage." (Beskæftigelsesministeriet, 2012: §8, stk. 2). Et rimeligt arbejde har således intet at gøre med, hvad den ledige anser for et arbejde, der i rimelig grad modsvarer hans kvalifikationer eller ønsker. Lovtekstens definition betyder, at man kun står til rådighed, hvis man er villig til at tage et hvilket som helst job.

Denne opfattelse af, hvad det er rimeligt at forpligte den ledige på, afspejler sig i FrederiksenIII, hvor der står følgende om samtalerne i jobcentre og a-kasser: "Samtalerne (...) skal også pege den ledige i retning af jobmuligheder, som man måske ikke selv havde overvejet." Der står endvidere følgende om rådighedsforpligtelsen: "I de situationer, hvor den ledige alligevel ikke søger job og står til rådighed, skal det selvfølgelig sanktioneres konsekvent. *Der må aldrig være tvivl om, at de ledige står til rådighed for job*".

Hvor der i AndersenI står, at det skal "sikres", at ledige er arbejdssøgende, fremhæves det i FrederiksenIII som et faktum, at der *er* ledige, som ikke er arbejdssøgende. Det fremhæves således, at nogle ledige ikke gør deres pligt, og at pligtsvigter skal straffes "konsekvent". Den kursiverede passivkonstruktion i citatet tilslører, hvem det er, der ikke må være i tvivl om, hvorvidt de ledige lever op til rådighedsforpligtelsen. Det ubestemte "Der" fortolker jeg i betydningen; *ingen* må være i tvivl – hverken sagsbehandlere eller befolkningen som helhed.

At ret og pligt hos Frederiksen især handler om lediges pligt til at tage rimeligt arbejde tydeliggøres, når hun skriver, at "(...)princippet om ret og pligt" skal være en del af kontanthjælpsreformen og uddyber det således: "Vi forventer, at de, som er på kontanthjælp, tager imod det arbejde, der er. I mine øjne går det bare ikke, at der i fremtiden er job, som man ikke gider"

(FrederiksenII). Her understreges det, at ledige har pligt til at leve op til bekendtgørelsens definition af rimeligt arbejde, mens yderligere information om lediges rettigheder udelades. Det er altså alene pligten, der fremhæves. Opmærksomheden synes at være rettet væk fra de ledige og deres ret til relevante beskæftigelsesfremmende tiltag (AndersenI og AndersenII) og over på de arbejdende (FrederiksenII og FrederiksenIII). De, der opfylder deres arbejdspligt hver dag, skal forsikres om, at de ledige også gør deres pligt. Så hvor AndersenI gør retten til beskæftigelsesfremmende tilbud *salient*, synes der i FrederiksenIII at være fokus på, at retfærdighedsfølelsen hos de arbejdende ikke krænkes.

Ret og pligt er blevet til noget for noget

Ret og pligt står som en central overflade-frame både i 1993 og i 2013, men dens sagsdefinerende og dybe niveau er ikke uændret. Andersen fremhæver de lediges ret til beskæftigelsesfremmende tilbud og samfundets pligt til at yde denne, hvorimod Frederiksen især fremhæver de lediges pligt til at stå til rådighed som hovedproblematikken. Der er således sket et betydningskred i ret og pligt-ramen fra at give *salience* til, at staten har pligt til at sikre de lediges rettigheder, til nu stort set at være synonym med udtrykket *noget for noget*. Ret og pligt er blevet et legitimerende argument for, at den enkeltes ret til offentlige ydelser er betinget af, at denne person gør sin pligt. Ret og pligt fremstiller således forholdet mellem den ledige og samfundet som en gensidigt forpligtende kontrakt; man skal yde, hvis man vil nyde.

Ret og pligt legitimerer effektivt

Ret og pligt er et teoretisk interessant fokuspunkt, fordi det demonstrerer, hvordan den samme overflade-frame kan bevare en fremtrædende plads i retorikken og alligevel skifte sagsdefinerende betydning undervejs. På det dybe niveau vækker ret og pligt hele tiden genklang i en grundlæggende værdi om retfærdighed. Men som beskrevet ovenfor har det sagsdefinerende niveau, der definerer hovedproblematikken, ændret sig. Ved at bevare overflade-ramen ret og pligt har man kunnet signalere stabilitet, kontinuitet og holdningsmæssig integritet til befolkningen, selvom den politik, som rammen legitimerer, reelt har skiftet indhold. Her kolliderer Lakoffs dogme om, at "Thinking differently requires speaking differently" (Lakoff 2004, xv)

altså med Entmans understregning af, at en frames chancer for at vinde genklang i befolkningen og komme til at dominere er bedst, hvis den passer med borgernes verdensbillede og eksisterende kognitive standardskemaer (Entman 1993, 53). Fordi ret og pligt-rammen gennem mange år har været central og er blevet bredt accepteret også på højrefløjen (se f.eks. Frederiksen 2006), er den en yderst effektiv frame at legitimere beskæftigelsespolitikken med. Selvom indholdet af beskæftigelsespolitikken måske reelt strider mod de forestillinger om retfærdighed, som befolkningen har, er det antageligt lettere at rykke ved deres standardskemaer og på sigt deres dybe frames ved at benytte samme overflade-frame, men med ændret indhold på det sagsdefinerende niveau.

Ret og pligt deler befolkningen i to

Ret og pligt fødtes som et udtryk for en klasserelation, og det kan man fortsat se rammen som. Skellet er ikke længere mellem en arbejderklasse og en overklasse, men i stedet mellem dem, der har arbejde og bidrager til fællesskabet, og dem, der ikke har arbejde og lever af fællesskabet. Dette skel belaster det universelle velfærdssamfunds legitimitet, da der gives *saliency* til, at ikke alle bidrager lige meget. Tilsyneladende har man forsøgt at imødekomme denne ulighed i pligter, som kan krænke de arbejdendes retfærdighedsfølelse, ved at skabe større ulighed i rettigheder. Skredet i, hvad der anses som et rimeligt arbejde, kan betragtes som et udtryk for, at de lediges rettigheder indskrænkes som et resultat af, at de ikke lever op til deres samfundspligt ved at arbejde. De ledige opfattes og behandles ikke længere i samme grad som ligeværdige medborgere. Dette skred repræsenterer samtidig en bevægelse væk fra de grundlæggende værdier i vores universelle velfærdssamfund om ligeværdighed, solidaritet og tillid (Petersen 2014, 83). FrederiksenII og FrederiksenIII giver således indtryk af, at beskæftigelsespolitik i dag lige så meget handler om at få de arbejdende til at acceptere overførselsindkomstssystemet og nedtone faren for, at nogle kører på frihjul, som at hjælpe de ledige tilbage på arbejdsmarkedet.

Ledighedsproblemets årsager og løsninger

At ledighed udgør en samfundsmæssig udfordring, vil de færreste erklære sig uenige i. Men hvilke årsager til ledighed peges der på, og hvilke politiske

løsninger virker hensigtsmæssige i lyset deraf? For at kunne afdække hvordan gentagne beskæftigelsespolitiske stramninger er blevet legitimeret retorisk, er det afgørende at se på, hvilke årsager til ledighed og løsninger på ledighedsproblemet framingen fungerer som argument for. Det gør jeg ved først at opridse nogle af de årsager, som Andersens og Frederiksens indlæg peger på, for derefter at give et konkret eksempel på en beskæftigelsespolitisk stramning, der blev fremlagt som løsning, med henvisning til nogle af disse årsagsforklaringer.

Økonomiske konjunkturer, arbejdsmotivation og overførselsindkomster

I AndersenIII fremhæves de økonomiske konjunkturer som årsag til ledighed, hvorfor et økonomisk opsving også fremstilles som kerneløsningen: "Et økonomisk opsving er det bedste, der kan ske for de mange arbejdsløse. Det giver nemlig 'rigtige' arbejdspladser, hvilket er det højeste ønske for *langt hovedparten* af de arbejdsløse." Her defineres årsagen til ledighed som mangel på arbejdspladser. De økonomiske konjunkturer fremhæves som nøglen til at bringe ledige i arbejde, mens den enkelte lediges egne muligheder for at bryde med ledigheden og eget ansvar for sin ledighed ikke inkluderes i framen. Andersen skriver dog, at "langt hovedparten" af de ledige ønsker et rigtigt arbejde; en formulering, man enten kan opfatte som uskyldig rygdækning eller som en *praeteritio* (at hævde ikke at nævne/gøre noget, man så nævner/gør alligevel – f.eks. formuleringen "ikke for at sladre, men..."), hvor det reelt fremhæves, at nogle ledige ikke ønsker et arbejde, under dække af, at det lades være usagt. Det er en uklar formulering, og det fremgår ikke af AndersenIII, hvad resten af de lediges højeste ønske så er.

AndersenI viser tydeligt, at opfattelsen af, at ledighed for nogles vedkommende skyldes et ønske om ikke at arbejde, eksisterede i 1993:

"Hvor mange gange har vi ikke i de senere år hørt sætninger som: "De ledige gider ikke arbejde" eller: "Der er altid arbejde til de, der vil arbejde?" *Jeg er overbevist om, at de ledige gerne vil arbejde, og jeg vil gerne forsøge at få manet det fjendebillede af de ledige, der er skabt, i jorden*" (AndersenI).

Her stiller Andersen sig på de lediges side og forsvarer dem mod det, der fremstilles som falske anklager. Lediges manglende vilje til at arbejde affejes

som årsag til ledighed, og lediges ønske om at arbejde fremhæves. Ifølge Lakoff vil en ytring som den ovenstående have præcis den modsatte effekt af den, som Andersen nævner som sin eksplicite intention (Lakoff 2008, 15). Hjernen opfatter ikke negationen i ytringen, men vil reagere på, at lediges manglende motivation til at arbejde nævnes som årsag til ledighed. Andersen styrker altså den frame, som hun erklærer kamp imod. Dette mønster gentager sig hos Frederiksen, men hun affejer ikke framen blankt, sådan som Andersen gør: "Nettet i det sociale sikkerhedsnet er jo de facto blevet snubletråde for mange mennesker, og ja, der er nogle, der snyder og bedrager og reelt ikke gider gå på arbejde." (FrederiksenI). Hvor Andersens tekster kun indirekte åbner for, at arbejde ikke er det højeste ønske for alle ledige, er Frederiksen langt mere direkte. I dette tilfælde ser Lakoffs teori altså ud til at blive bekræftet; billedet af ledige som arbejdssky er blevet forstærket over tid, og det, som kun svagt antydedes hos Andersen, siger Frederiksen uden omsvøb; nogle af de ledige er selv skyld i deres ledighed, fordi de har fravalgt arbejde. De har selv valgt at forsømme deres pligt og er selv årsag til ledigheden.

I FrederiksenI fremstilles det sociale sikkerhedsnet som noget begrænsende for menneskers (bevægelses-)frihed; en fælde, der tilbageholder folk. Sikkerhedsnettet er ellers en meget anvendt framing af det danske socialsystem, som tegner et billede af, at alle bliver samlet op, hvis de falder ud af arbejdsmarkedet. Sikkerhedsnettet er i den sammenhæng et billede på en tryghedsskabende foranstaltning. I FrederiksenI har sikkerhedsnettet en helt anden betydning, hvilket følgende citat også vidner om: "Den negative sociale arv slår hårdt ud i kontanthjælpssystemet, og et langvarigt ophold på kontanthjælp kan være både fastholdende og marginaliserende". Årsagen til at ledige, her konkret kontanthjælpsmodtagerne, vedbliver at være på overførselsindkomst, fremstilles som værende selve det forhold, at de er modtagere af overførselsindkomst. I FrederiksenI fremstilles overførselsindkomsterne således som en del af ledighedsproblemet – ikke af løsningen. Denne framing af overførselsindkomster som skadelige forstærkes gennem vendinger som: "Mange mennesker hænger fast år efter år (...)" og "Derfor skal vi gøre alt for, at unge ikke bliver hængende". Verbet *at hænge* kan have betydningerne "at holde fast og evt. lade sig bære eller slæbe af sted" eller "at opholde sig et sted uden at foretage sig noget særligt" (Den Danske Ordbog 2014). Disse udtryk fremkalder således billeder af en tilværelse præget af

passivitet og dovenskab. Når de unge kontanthjælps-modtagere *hænger*, er de en byrde for vores samfund. De lader sig slæbe af sted uden selv at foretage sig noget aktivt. I FrederiksenI står endvidere: "(...) vi vil gøre op med passivkulturen." Her aner man den skelnen, som skitseredes i afsnittet om ret og pligt; den aktive arbejder versus den passive arbejdsløse. Den moralske vurdering indlejret i denne framing er klar; at være aktiv og i job er godt, mens det at være passiv på overførselsindkomst er dårligt. Overførselsindkomsten er tilsyneladende definerende både for modtagerens liv og modtagerens moral – og indflydelsen er negativ. FrederiksenI trækker altså på en dyb frame om, at afhængighed af andre fører til svaghed og amoral.

Kontanthjælpsreformen 2013 som eksempel

Med framingen af overførselsindkomster som skadelige legitimeres en ny beskæftigelsespolitisk stramning: Med kontanthjælpsreformen 2013 indføres såkaldt *uddannelseshjælp*, og dermed sættes kontanthjælpsmodtagere under 30 år 4.800 kr. ned i forsørgelsesgrundlag (Politiken 2013). Frederiksen skriver om formålet med uddannelseshjælpen: "De 135.000 kontanthjælpsmodtagere skal have en reel mulighed for at realisere deres eget potentiale" (FrederiksenI). At de unge kontanthjælpsmodtageres ret til offentlig forsørgelse reduceres, skulle indenfor denne frame være ensbetydende med bedre muligheder for en lysere fremtid. Denne paradoksale sammenkobling af forringede rettigheder og selvrealisering kan kun komme i stand, fordi Frederiksen har diagnosticeret årsagen til, at unge er på kontanthjælp til netop at være det, at de modtager overførselsindkomst. Årsagen til, at de unge er ledige, er, at overførselsindkomsten passiverer dem og gør dem arbejds- og uddannelsessky. Med denne årsagsdiagnosticering bliver løsningen at nedsætte gruppens overførselsindkomst, således at de kan komme fri af de offentlige "snubletråde" og realisere deres potentiale. Indenfor denne frame forekommer det rigtigt, at kontanthjælpsmodtagere vil finde styrken til selv aktivt at ændre deres situation og tillære sig den rette arbejdsmoral, hvis bare de straffes konsekvent for deres passive levevis og brud på ret og pligt-kontrakten.

I FrederiksenI frames ledighed som et problem, der kun kan adresseres på to måder: Ved at lade de ledige blive "hængende" på overførselsindkomster

eller ved at få de ledige til at tage et arbejde eller en uddannelse. Når andre årsager til ledighed såsom mentale og fysiske sygdomme, økonomiske konjunkturer etc. helt udelades af rammen, virker Frederiksen's vej hensigtsmæssig og legitim. At fastholde unge på en skadelig overførselsindkomst forekommer at være et skinalternativ. Bliver man indenfor rammen, forekommer kontanthjælpsreformen og Frederiksen's retorik således både effektiv, sympatisk og overbevisende, men rammen ignorerer, at der ikke er arbejde til alle, og den underspiller det forhold, at det ikke er alle, der har ressourcer til at gennemføre en uddannelse.

Frederiksen's framing af reduktionen af kontanthjælpen til unge under 30 som værende legitim forstærkes yderligere gennem en klar dikotomi:

“(...)de, der godt kan, skal vi stille krav til, hvorimod de, der har sværere ved det, dem skal der altså sættes mere ind overfor end bare det at sætte ydelserne ned. Men det duer selvfølgelig ikke, at folk ikke tager det arbejde, der nu engang er” (FrederiksenII).

Der er dem, der kan, og dem, der ikke kan. Mange opfatter formodentlig kontanthjælp som en ydelse for dem, der af sociale eller mentale grunde ikke kan være med på arbejdsmarkedet. Men Frederiksen fremhæver, at der er en anden gruppe; dem, der faktisk godt kan arbejde. Dem, der kan, vælger så tilsyneladende frivilligt at blive på overførselsindkomst, fordi de ikke ønsker at tage et job eller en uddannelse. Der tegnes altså et billede af, at der er to slags ledige; de værdigt trængende og de uværdigt trængende. De, der er uværdige til at modtage kontanthjælp, er dem, der kan – men ikke gider. Årsagen til, at de, der kan, går ledige, er altså *ikke*, at de f.eks. har mislykkede uddannelsesforløb bag sig, eller at der mangler arbejdspladser. Et vist niveau af strukturledighed, som ellers anerkendes bredt som et grundvilkår, er således blot en af de årsagsforklaringer på ledighed, som ignoreres indenfor Frederiksen's frame. Frederiksen's framing af kontanthjælpsreformen efterlader således et indtryk af, at visse lediges manglende pligtopfyldenhed gør det nødvendigt at straffe disse personer økonomisk for at kunne bringe dem til at realisere sig selv på arbejdsmarkedet. Rammen undlader imidlertid en eksplicitering af, hvordan det skal komme ”de, der har sværere ved det” til gode at få 4.800 kr. mindre om måneden at leve for.

Sammenfatning

Artiklen har belyst, hvordan overflade-framen ret og pligt har ændret indhold på det sagsdefinerende niveau, og hvordan framing udpeger årsager til ledighed og dermed baner vejen for bestemte politiske løsninger. Den har belyst, hvordan det universelle velfærdssamfunds værdier om solidaritet, ligeværd og tillid undergraves af en framing af ledige som arbejdssky, passive og usolidariske. Og den har vist, hvordan denne framing af ledige kan legitimere beskæftigelsespolitiske stramninger, eksemplificeret ved kontanthjælpsreformen 2013.

Potentialet i framing som retorisk analyseredskab

Min operationalisering af framingbegrebet som analysestrategi har haft flere fordele: De seks spørgsmål, som udgør operationaliseringen, har bidraget til at gøre analysearbejdet struktureret og systematisk. Spørgsmålene har vist sig som en mere håndgribelig og udtømmende analysetilgang end eksempelvis Edwin Blacks forskrifter i "Second Persona", hvor stilistiske spor er den ledetråd, man får at arbejde ud fra (1970, 110). Framingtilgangen har samtidig sikret, at jeg både har haft øje for, hvad der i teksten er påfaldende, og hvilke perspektiver teksten slet ikke adresserer. Ved andre tilgange kan man se en tendens til, at det mest er det første, der lægges vægt på, mens det, der udelades i artefaktet, heller ikke adresseres af kritikeren.

En af udfordringerne ved at bruge framingtilgangen er til gengæld, at nogle af spørgsmålene har en mere fortolkende end analyserende karakter. Det gælder især, når man skal undersøge, hvilke funktioner (problemdefinition, årsagsforklaring, moralsk vurdering og løsningsforslag) en frame opfylder, og når virkelighedsopfattelsen i den dybe frame skal bestemmes. Spørgsmålene gør det således svært at lave en retorisk kritik med vandtætte skotter mellem analyse, fortolkning og vurdering (Villadsen 2002).

På trods heraf ser jeg netop undersøgelsen af framingens funktioner som en af tilgangens klare fordele, idet man som kritiker tvinges til at forholde sig til framingens konsekvenser i den materielle verden udenfor teksten. I min optik bør enhver retorisk kritik bidrage til at afdække, hvordan retorik skaber og opretholder samfundet på godt og ondt. Derfor er en retorisk kritiker også forpligtet til at forholde sig til samspillet mellem retorikken og den omverden,

som den virker i (her henter jeg inspiration fra den ideologikritiske tradition, bl.a. Wander 1984; McKerrow 1989; Klumpp og Hollihan 1989). Framingtilgangen kan bidrage til dette, fordi den klart forholder sig til, at der foregår en vekselvirkning mellem politik og retorik, hvor de to ting indbyrdes betinger og begrænser hinanden.

Litteraturliste

Andersen, Jytte. 1993, 26. februar. "Rådighedsregler bliver smidigere." *Berlingske Tidende*: 11.

Andersen, Jytte. 1993, 25. oktober. "Nye mål for de arbejdsløse." *Politiken*: 5.

Andersen, Jytte. 1993, 7. november. "Alle statistikker viser tegn på opsving i økonomien." *Berlingske Tidende*: 14.

Beskæftigelsesministeriet. 2012. *Bekendtgørelse om rådighed*. BEK nr. 61 af 27. januar 2012.

Black, Edwin. 1970. "The Second Persona." *The Quarterly Journal of Speech* LVI (2): 109-119.

Den Danske Ordbog. 2014. "Hænge (verbum)." Besøgt 29. maj 2014. <http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=hænge&search=Søg>.

Entman, Robert. 1993. "Framing: Toward a Clarification of a Structured Paradigm." *Journal of Communication* 4 (43): 51-58.

Frederiksen, Claus Hjort. 2006, 20. september. "Vedligeholdelse af velfærden." *Berlingske Tidende*: 12.

Frederiksen, Mette. 2013, 7. januar. "Det handler ikke om at spare penge." *BT*: 4.

Frederiksen, Mette. 2013, 9. marts. "Vil vi de udsatte grupper godt, kan vi ikke fortsætte som nu." *Politiken*: 5.

Frederiksen, Mette, Claus Jensen og Karsten Dybvad. 2013, 19. december. "Vi skal blive bedre til at få ledige i job." *Jyllands-Posten*: 25.

- Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*. Harvard University Press.
- Klumpp, James og Thomas Hollihan. 1989. "Rhetorical Criticism as Moral Action." *Quarterly Journal of Speech* 75 (1): 84-97.
- Kuypers, Jim. 2009. "Framing analysis." I *Rhetorical Criticism. Perspectives in Action*. red. af Jim Kuypers. Lexington Books.
- Lakoff, George og Johnson, Mark. 1980. *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
- Lakoff, George. 2004. *Don't think of an elephant!: Know your values and frame the debate: The essential guide for progressives*. Chelsea Green Publishing
- Lakoff, George. 2006. *Thinking Points: Communicating Our American Values and Vision: a Progressive's handbook*. Farrar Straus & Giroux.
- Lakoff, George. 2008. *The Political Mind. Why You Can't Understand 21st-Century Politics with an 18th-Century Brain*. Viking.
- Larsen, Rune Engelbreth. 2013. *Ledighed og ledighed. Kritisk Analyse af et Politisk Normskred*. Forlaget Dana.
- McGee, Michael. 1990. "Text, Context and the Fragmentation of Contemporary Culture." *Western Journal of Speech Communication* 54: 274-289.
- McKerrow, Raymie. 1989. "Critical Rhetoric: Theory and Praxis." *Communication Monographs* 56 (juni): 91-111.
- Petersen, Jørn Henrik. 2014. *Pligt og ret – Ret og pligt. Refleksioner over den socialdemokratiske idéarv*. Syddansk Universitetsforlag.
- Politiken. 2008, 14. marts. "Hvem sagde 'gør din Pligt og kræve din Ret'?" *Politiken*. Besøgt 26. maj 2014.
http://politiken.dk/pol_oplys/ECE483599/hvem-sagde-goer-din-pligt-og-kræv-din-ret/.
- Politiken. 2013, 24. februar. "Tusindvis af unge barberes i kontanthjælp." *Politiken*. Besøgt 29. maj 2014.

<http://politiken.dk/indland/politik/ECE1907016/tusindvis-af-unge-barberes-i-kontanthjaelp/>.

Pottier, Eugène. 1871. "Internationale". Oversat af: Laursen, Hans 1911. Modkraft.dk. Besøgt 1. november 2014.

<http://spip.modkraft.dk/tidsskriftcentret/undersider/article/internationale-tekster>

Scheufele, Dietram. 1999. "Framing as a Theory of Media Effects." *Journal of Communication* 49 (1): 103-122.

Villadsen, Lisa. 2002. "Dyre ord, men hvad dækker de?" *Rhetorica Scandinavica* 23: 6-20.

Wander, Philip. 1984. "The Third Persona: An Ideological Turn in Rhetorical Theory." *Central States Speech Journal* 35: 197-216.